

maxime, quando illa tali passioni, et appetitu actuali repugnant, ad hunc enim modum comparatur amor angelicus, quando ad objectum aliquod creatum adhæret, quia difficile reddit actuale considerationem aliarum rerum, vel rationum, quæ tali amori possent obsistere.

9. *Ad quartum in numero secundo.* — Ad quartum dicimus, imprimis non esse certum, an, et quomodo Angeli peccaverint; vel ex inductione superioris Angeli peccantis, vel contra persuasionem alicujus Angeli boni, potuit enim ita contingere, ut unusquisque per se hoc, vel illo modo elegerit, sive inconsideraverit perfecte, sive imperfecte, admissio tamen pro nunc illo modo inductionis, vel persuasionis, respondemus; etiamsi supponatur persuasio boni Angeli, esse in manu ejus, ad quem alter loquitur, non attendere ad illam, nec actu ea considerare, quæ alter proponit, sed magis converti ad alterius sermonem, qui ad malum inducit: supra enim, libro secundo, tractando de locutione Angelorum, diximus, hoc esse in potestate libera Angelorum audientium, etiamsi superiores sint, qui loquuntur; et præterea quamvis Angelus audiverit prædicationem boni Angeli, potuit non illam considerare, quantum poterat, et debet: vel si ea sola non movebatur, poterat sic excitatus applicare intellectum ad considerandum alia: et ita semper potuit præcedere aliqua inconsideratio, non obstante illo modo peccandi. De illo vero puncto, quod ibi attingitur de Lucifero primo Angelo, sua sola malitia sine tentatore, aut instigatore peccante, an in eodem instanti simul animadverterit ad exhortationem boni Angeli Michaelis, res est dubia, de qua fortasse infra nonnihil dicemus: admissa vero parte affirmante, quam argumentum supponit, dicimus, verba Michaelis defendentis Dei causam respectu Luciferi, fuisse potius ad reprehendum illum, quam vel ad excitandum illum, ne caderet, cum jam lapsus supponatur, vel ad exhortandum, ut resurgeret, cum ille esset quodammodo incapax poenitentiae.

10. *Ad replicam ibid.* — *Ad quintum, et sextum in num. 2.* — Unde ad replicam dicimus imprimis multo difficilius esse cum integra consideratione actuali peccare, quam superveniente consideratione in peccato jam commisso pertinaciter persistere; quia ipsamet actualis affectio jam deliberata vim, et efficaciam supervenientis considerationis impedit: tunc enim locum habet, quod Aristoteles alias

dixit, eum qui vehementi agitur passione non considerare, nisi ut ebrium, qui voces magis, quam res percipere videtur. Deinde addimus, etiamsi per exclamationem Michaelis aliqua consideratio in Angelo excitata fuerit: non tamen omnem illam, quæ a peccato posset voluntatem cohibere: et ideo licet post talem considerationem peccatum duraverit, semper cum multiplici inconsideratione esse potuisse: et ob hanc causam etiam inferiores Angeli potuerunt ex inconsideratione peccare, etiamsi verba suadentis Michaelis, vel aliorum bonorum Angelorum audissent: quæ omnia explicando magis in particulari peccatum Angelorum clariora fient: et ita pro nunc solum relinquatur quintum argumentum. In illa enim sententia, quæ in argumento supponitur clarior est, non peccasse Angelos ex inconsideratione divini præcepti, vel mysterii Christi Domini, nihilominus tamen in obedientia illius præcepti, et adversus Christi sibi propositum superba animi elatio potuit ex alia multiplici inconsideratione provenire, ut per se satis notum videtur, et infra suo loco explicabitur.

CAPUT VIII.

UTRUM LUCIFERI PECCATUM SUPERBIE PROPRIE FUERIT, VEL ESSE POTUERIT.

1. *Prima conclusio.* — *Peccatum superbie potest in Angelis inveniri.* — Hactenus solum diximus de potestate peccandi in genere, quæ in Angelis repetitur: jam specialius dicere oporteret de peccatis, quæ in Angelis inveniri possunt, vel in eis dum fuerunt viatores, inventa sunt: ut tamen brevius agamus, et repetitiones vitemus, simul de possibili, et de facto dicemus: remque totam prius de Lucifero expediemus: quia est aliquo modo causa et exemplar peccati aliorum: et quæ de Lucifero dicta fuerint, facile postea ad cæteros applicabimus. Primo igitur dico, peccatum superbie posse in Angelis inveniri, quod est manifestum, supposita in eis potestate peccandi; quia peccatum superbie habet materiam maxime proportionatam angelicæ naturæ, est enim superbia inordinatus excellentiæ appetitus, teste Augustino 14, de Civitat., cap. 13, et D. Thoma 2, 2, quæst. 162, a. 1 et 2, appetitus autem excellentiæ ex genere suo valde spiritualis est; ideoque naturæ intellectualis, vel rationalis proprius est; et præcipue in pure intellectuali inveniri potest: ergo si natura intellectualis alias sit capax

peccati, erit etiam capax hujus affectus ad excellentiam cum excessu, et inordinatione, ac proinde est capax superbiæ: Angelus ergo quilibet per superbiam peccare potuit, cum sit intellectualis, et peccati capax, atque hoc ex dicendis fiet evidentius.

2. *Secunda conclusio.* — *Lucifer in via per superbiam peccavit.* — Secundo dico Luciferum in via per superbiam peccasse; hæc est communis sententia theologorum sine dissensione, quantum existimo, nam licet in contrarium soleat referri Scotus, in hoc non contradicit. Duas enim quæstiones in præsentia distinguimus; una est, an Lucifer verum et proprium peccatum superbiæ commiserit: alia est, an hoc fuerit primum peccatum ejus; in hoc ergo secundo habet Scotus singularem opinionem, quam mox tractabimus, nunc vero solam primam definimus, et in illa non dissentit Scotus, nam in 2, d. 6, q. 2, § *Viso igitur*, postquam alia Luciferi peccata declaraverat, subdit: *Viso igitur de primo inordinate concupito, potest poni, quia inordinate voluit sibi aliquid bonum, scilicet, excellentiam respectu aliorum*; quæ est formalissima superbia, et idem sentiunt alii sectatores Scoti infra citandi; alios vero auctores in sequenti puncto referemus.

3. *Quid ibi nomine Luciferi intelligitur.* — *Prima expositio.* — Probatur autem primo hæc assertio ex nonnullis Scripturæ testimoniis. Primum sumitur ex Isaia 14: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo, in caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium*; quæ omnia verba non solum propriam, sed quidem magnam, et ingentem superbiam apertissime attribunt Lucifero, et illam dicunt fuisse causam præcipuam ruinæ ipsius; sed difficultas est, quis ibi nomine Luciferi significetur; aliqui non volunt de solo Angelo malo ibi esse sermonem; nec posse verba illa ad litteram in aliquem hominem convenire, refertur pro hac sententia Tertullianus, lib. 5, contra Marci., cap. 11 et 17, sed ibi solum allegat verba illa de Angelo illa intelligendo, modum autem non declarat, et eodem modo citat locum illum Origenis, lib. 8, in ad Rom., circa illa verba, cap. 11: *Numquid sic offenderunt, ut caderent?* At vero, lib. 1, Periar., cap. 5, et l. 2, cap. 4, expresse contendit, non posse prophetiam illam de aliquo homine ad litteram intelligi, quod etiam aliis locis habet, quæ refert Leo Castrensis, in illum locum, et satis probabili-

ter illam expositionem defendit; refert autem pro eadem sententia alios Patres, qui revera id non dicunt, ut ostendam.

4. *Secunda expositio.* — Nunc ergo supponimus, Isaiam in principio illius capitis de Rege Babylónico sermonem instituisse, unde probabilis esse credimus, illa verba: *Quomodo cecidisti, etc.*, de eodem ad litteram intelligi in primario sensu, ut ait Hieronymus et Cyrillus, ibi, et ex modernis bene Adamus exponunt, et Augustinus, lib. 3, de doct. Christ., cap. 37, dicens, verba illa esse dicta de dæmone in figura regis Babylonis, sentit ergo de illo rege principaliter fuisse locutum prophetam, licet in figura ejus etiam de dæmone loquatur, et idem repetit, lib. 11, Gen. ad litt., cap. 24, et lib. 11, de Civit., cap. 15. Quibus locis aperte indicat, hunc sensum esse litteralem, licet secundarium, quod etiam Hieronymus in Isaiam sentit, si attente legatur a principio, cap. 13, per totum cap. 14. Possunt etiam pro hac sententia Patres citari, qui simpliciter allegant verba illa de Lucifero, supponendo prophetam de illo loqui; quamvis non declarent, an de illo solo, nec de quo primario, vel secundario intelligenda sint.

5. *Athanasii locus parum efficax.* — Citatur etiam Athanasius, in l. de Pass. et cruce Dom., sed ibi, non longe a fine, magis videtur illa verba Prophetæ per prosopopœiam inducere, tanquam dicta a sanctis Angelis in contemptum Luciferi, quam in eo sensu ea referre; tamen in q. 6, ad Antiochum ex illo loco probat, diabolus peccasse per superbiam, priusquam creatus esse Adam, et antiquum errorem illo testimonio confutat: ergo sensu illo, ut litterali utitur. Ambrosius etiam in Psal. 118, Oct. 3: *Increpasti superbos*, auctorem superbiæ dicit esse diabolus: *Quem, ait, inducit propheta dicentem: Ponam thronum meum, etc.*, et idem fere habet Oct. 16, in id, *suscipe servum tuum in bonum, etc.*, et super ad Rom. 11, in id, *numquid sic offenderunt, etc.*, sic ait: *Diabolus legimus cecidisse, dicente Isaia propheta: Quomodo cecidisti? per casum apostasiam significans*, et idem habet in expositione Symboli Apostolorum, cap. 13, et optime Eusebius, lib. 7, de Præpar., cap. 6, et lib. 4, de Demonstrat., cap. 9, ubi scholiastes hunc sensum mysticum appellat: Eusebius autem absolute dicit, propheticum Spiritum in Isaia per illa verba magnum dæmonem reprehendisse, et similiter Prosper, in dimid. cap. 1 et 2, absolute refert: *Per Isa' am divisisse de diabolo Deum: Quomodo cecidisti de caelo, etc.* Cypria-

nus vero, Epist. 55, alias libro 1, Epist. 3, cum dixisset, superbiam non oriri ex spiritu Christi, sed ex spiritu Antichristi, addit: *Cui exprobrans per prophetam Dominus, ait: Quomodo cecidisti?* Ubi per spiritum Antichristi dæmonem intelligere videtur, et hos Patres fere citat Leo Castrensis, sed non excludunt priorem sensum, ut ipse contendit.

6. *Accedunt Cyrillus, etc.—Auctor imperfect.*—His Patribus addi possunt Cyrillus in Isaiam; ubi, supposito litterali sensu de rege Babylonæ, addit alium de dæmone: videtur tamen ut spiritualement tantum, et mysticum illum tradere; et idem sentit Basilius, ibid. Chrysostomus, homil. de Adam, et Eva, eisdem Isaiæ verbis peccatum Angeli declarat, Homilia vero 3, in verba Isaiæ, versus finem, cum dixisset, *Superbia virtutem incorpoream e sublimi dejecit*, addit infra: *Testem adducam Isaiam de illo loquentem: In cælum ascendam*, statim vero addit: *Qui non libenter accipiunt allegorias, calumniabuntur nostrum testimonium*, et nihil respondet, sed alia exhibet testimonia; homil. denique 49, in Mat., in Imperf., *De diabolo*, inquit, *dictum est: Quomodo cecidisti de cælo Lucifer: Quod Apostoli, et sancti interpretantur, non de altitudine cæli ad terram, sed de angelica dignitate ad ignominiam tenebrarum.* Gregorius autem Nazianzenus, Orat. 42, solum dixit: *Ille ob splendorem Lucifer, ob superbiam caligo factus est.* Nicetas vero intellexit allusisse Gregorium ad verba Isaiæ, dicens: *quod Angeli non sint immobiles, persuadet Isaias, dicens: quomodo cecidisti de cælo Lucifer?* Item Gregorius, in Pastor., 2 p., c. 6, verba illa Isaiæ, tanquam verba Luciferi refert. Idem latius, lib. 4, epist., cap. 28, alias, epist. 38, ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum, et l. 13. Moral., c. 18, alias 23, et Epiphanius, seu Proclus apud ipsum, hæresi 64, et Rupertus, lib. 8, in Joan., in fine, sic etiam Andræas Cæsareensis in Apoca., suo c. 24; *De diabolo*, inquit, *per Isai dictum est, quomodo cecidisti, etc.* Idem abet Isidorus, lib. de Natur. Rerum, c. 1, sent. seu de Sum. Bono, c. 19, ubi regulam Tyronii locum explicat, Augustinus. Ac denique Bernardus, serm. 10 Benedicto: *Dixit Lucifer ille, etc.*, et similia habet serm. 2, in Octav.

locus litteraliter de rege Babylonis, et mone intelligitur.—Ex quibus probabiliter colligo, illa verba Isaiæ, non per acodationem tantum attribui dæmoni, sed

ex intentione Spiritus sancti de illo esse dicta; nam multi ex dictis Patribus aiunt per spiritum propheticum dicta fuisse de Lucifero; et quamvis aliqui ex citatis Patribus hunc sensum mysticum, spiritualement, vel allegoricum appellent: nihilominus alii communiter illum declarant, tanquam litteralem: et fortasse est tantum in modo loquendi diversitas, quatenus omnis sensus aliquo modo figuratus, vel metaphoricus, solet interdum vocari mysticus: cum tamen revera litteralis sit, quando ipsa significatio metaphorica, seu figurata per verba est immediate, ac per se intenta, ut in illis verbis fuisse videtur, et quamvis in eo loco institutum Prophetæ non esset tractare de peccato Angelorum, tamen per occasionem illud tetigit; vel quasi inducendo exemplum insigne, quo arrogantiam regis Babylonæ explicaret, vel ut declarando maximam elationem capitis omnium superborum, per illam declararet singularem etiam arrogantiam cujusdam insignis membri ejus. Propter quod talibus verbis usus est Prophetæ, quæ in utrumque possunt optime convenire.

8. *Secundum testimonium ex Ezechiele pro eadem quarta conclusione.*—*De quo hic locus intelligatur.*—Secundum testimonium est simile præcedenti apud Ezechielem, c. 28, ab illis verbis, *Hæc dicit Dominus: Tu signaculum similitudinis.* Et infra, *Tu Cherub extensus, etc.*, de quo dicit, *Inventa est iniquitas in te.* Illam vero iniquitatem fuisse superbiam declarat, dicens: *Elevatum est cor tuum in decoro tuo.* De illo autem principe, seu Cherub, est eadem controversia, quis ad litteram significetur? Aliqui enim de solo humano Principe Tyri illa omnia ad litteram intelligunt, quæ fuit sententia Polychronii, auctoris antiqui, et juxta illam solam exponit illum locum Maldonatus ibi; tantumque obiter dicit theologos de Lucifero locum interpretari; at vero Origenes supra contendit, non aliquem hominem, sed solum primum Angelum malum significari; et de illo tantum verba illa intelligenda esse. Idem habet, hom. 13, in Ezechielem ubi idem dixit Apollinarius; imo et Theodoretus, sessione sua 11, circa finem, et licet in principio capitis dicat, ibi Prophetam promiscue loqui de visibili principe Tyri, et invisibili, id est, dæmone; nihilominus hæc verba: *Elevatum est cor tuum*, de solo diabolo putat esse intelligenda: et multum favet Hieronymus, Isa 54, circa finem, ubi stultum dicit esse putare, hæc omnia de aliquo tantum homine dici.

9. *Vera expositio primario de Rege Tyri: secundario de dæmone ad litteram locum interpretatur.*—Sed nihilominus idem de hoc testimonio, quod de præcedenti sentiendum est, nam de humano Principe ad litteram, ac primario loquebatur Prophetæ: per occasionem autem transit ad Luciferi superbiam, et lapsus commemorandum, loquendo de uno in persona alterius: et e converso casum unius per alterius lapsus et superbiam explicando: ita ut sub eisdem verbis de utroque loquatur, ut ibi optime exponit Hieronymus, et Isai. 14, et similiter intelligendus est in citato loco: ita ut non putet, stultum esse illa verba de homine interpretari: sed ita interpretari de homine, ut Angelus excludatur, et in eodem sensu indifferenter loquitur, epist. 146, ad Damas., circa finem, eodemque modo Augustinus, locis supra citatis, pari ratione hunc, et præcedentem locum Isaiæ interpretatur, ut patet in dicto lib. 3, de Doct. Christ., cap. 37, et lib. 11, Genes. ad lit., cap. 25 et 11, de Civit., c. 15.

10. *Accedit Tertullianus.*—Sed etiam multi Patres affirmant, in citatis verbis, loqui Ezechielem de Angelo peccante per superbiam, licet hominem non excludant; sic Tertullianus, lib. 2, Cant. Marci, cap. 10, ex illis verbis convinci putat, Angelum prius fuisse bonum in die creationis suæ, quam peccaret: et hunc putat esse sensum litteralem satis proprium, quamvis enim dicat, in persona Principis Tyri ad diabolum pronuntiatum: *Tu es resignaculum similitudinis, etc.*, nihilominus post omnia verba Prophetæ adjungit: *Quæ ad suggillationem Angeli, non ad illius principis propriæ pertinere manifestum est*, ubi adverbium *proprie*, comparative intelligendum puto: quia licet verba Prophetæ magna ex parte metaphorica sint respectu utriusque, tamen facilius et proprius de Angelo, quam de homine dicuntur. Simili modo Cyrillus Hierosolymitanus, Cateches. 2, Illumin., eisdem verbis Ezechielis idem dogma comprobatur, quod Angelus prius bonus fuerit, et libere peccaverit. Ambrosius, etiam, lib. de Paradiso, cap. 2; *Principem* (ait) *Tyri in figura accipimus diaboli*, et Gregorius, lib. 32, Moral., cap. 18, alias 24, verba illa de diabolo late exponit, et præsertim expendit nomen illud, *signaculum similitudinis Dei*, tantum Lucifero per antonomasiam convenire, quod etiam habet Isidorus, lib. 1, de Sum. Bon., cap. 10, ubi addit, per novem lapides ibi a Prophetæ commemoratos novem choros Angelorum per metaphoram significari, quem imitatus est Beda, lib. Varar. quæst., quæst. 9; ac

denique Cyrillus, lib. 3, in Joan., cap. 29, dicit illa verba: *signaculum similitudinis, etc.*, vel ut ipse legit, *impressio similitudinis, necessaria quadam ratione diabolo accommodari*, in quo loquendi modo significat, non in proprio sensu, sed in mystico verba illa diabolo accommodari, sed cum addit, *necessaria ratione* hoc fieri, satis indicat sensum illum fuisse ab Spiritu sancto intentum, et a Prophetæ non ignoratum, quod ad minimum cæteri Patres allegati profitentur: nobisque sufficit, sive ille sensus litteralis dicatur, sive spiritualis. Mihi tamen, quod in priori testimonio dixi, hic etiam probabilior videtur, nimirum sensum hunc litteralem esse: nam in verbis ipsis, licet metaphoricis immediate continetur, et est per se intentus, et ad rem, quam Prophetæ explicare volebat, saltem per modum exempli conducit, etiamsi in eisdem verbis alius sensus etiam litteralis, et toti contextui magis consentaneus contineatur: hoc enim nullum est inconveniens, ut ex generalibus regulis explicandi Scripturam suppono.

11. *Tertium testimonium ex Job. 41.*—Tertium testimonium addi solet ex Job. 41, in fin.: *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret: omne sublime videt; ipse est rex super omnes filios superbæ.* De quo testimonio circa prima verba ejus in superioribus tractavimus, an de dæmone, vel de ceto grandi ad litteram intelligantur; sed ut verum sit, propriissimum, et proximum sensum esse de balæna, ut late ibi Pineda prosequitur; nihilominus probabilissimum est, sub descriptione illius ceti, et proprietatum ejus, Spiritum sanctum proprietates dæmonis adumbrasse; nam, sicut Paulus ait: *Numquid de bobus cura est Deo*, Cor. 8, ita nos dicere possumus, numquid propter solam notitiam cujusdam piscis tam multa Deus locutus est? Credibile ergo est, per illud voluisse dæmonem etiam adumbrare; atque ita superbiam dæmonis non male testimonio illo comprobari, ut late prosequitur Gregorius, lib. 34, Moral., cap. 17 et 18, alias 15, et sequentibus. Videri autem potest, etiam illo sensu supposito, inde non probari dæmonem per superbiam cecidisse, vel tempore viæ per superbiam peccasse, sed ad summum hunc esse superbissimum. Sed consideranda sunt verba illa, quibus non tantum superbus dicitur, sed *rex super omnes filios superbæ*, id est, pater, et dux omnium superborum, unde recte colligitur, ipsum dæmonem superbiendo corruisse.

12. *Quartum testimonium ex Luc. 10.*—

Quartum testimonium est illud Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem*, ibi enim loqui Christum de primo lapsu Angelorum per peccatum, Patres communiter interpretantur: et multi ex allegatis per hæc verba explicant illa Isaïæ: *Quomodo cecidisti de caelo, Lucifer*, ut videre licet in Hieronymo, Prospero et Origene supra. Gregorius 23, Moral., cap. 7, alias 4, et nomine Augustini, lib. 1, de Mirab. sacræ Scripturæ, lib. 2; et Cyprianus, lib. de Cardin. Christi oper., cap. de Jejunio, et Tentat. Christi, et Ambrosius, lib. de Fuga sæculi, cap. 7, Chrysostomus, homil. 10, de Pœnit., et quoad hanc partem approbat expositionem hanc Theophylactus licet addat aliam, scilicet, ut Christus loquatur de casu dæmonis ab illo statu honoris, et potentiae, quem prius in hominibus habebat, et ea quo per suum adventum ejectus est, quæ fuit expositio Basili, in homil.: *Quod Deus non sit auctor malorum*, estque probabilis, sed prior est probabilior: et litteræ, ac proprietati verborum magis consentanea, ut etiam Toletus notavit. Adduntque fere dicti Patres (Theophylactus excipio) discipulos aliqua ductos elatione rediisse gaudentes, quod spiritus subjicerunt eis, Christum vero exemplo dæmonis, qui propter superbiam corruerat, eorum elationem reprimere voluisse, quod maxime declarant Cyprianus, Hieronymus, et Gregorius, et consentit Chrysostomus, lib. de Virgin., cap. 36, dicens: *Christus nunquam eos laudat qui miracula faciunt: quin etiam discipulos propter id ipsum lætitiæ elatos illis verbis ab hujusmodi animi voluptate deterret: Nolite gaudere*, etc., et idem sentit, homilia trigesima tertia in Matthæum, in fine, et Cyrillus, in Cathedesi 2, Illumin.

13. *Objicit Theophylactus.—Respondetur.—* At vero Theophylactus negat, gaudium illud discipulorum fuisse ex elatione, aut reprehensibile, quia non in se, sed in Christo gloriabantur, et gaudebant; expresse enim dixerunt: ecce dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo, et idem sentit abbas Isaïas, Oratione decima sexta, ad fratres, in tomo secundo Bibliothecæ. Respondemus autem, quod licet recognoscerent potestatem sibi datam esse a Christo, et in ejus virtute habuisse efficaciam; nihilominus potuerunt cum elatione aliqua, vel gloria vana gaudere de potestate sibi data, et de usu ejus tali, qui effectum habuerit, cujus ipsi boni ministri fuissent, sed instat Toletus, ibi, annot. 24, in hoc sequens Theophylactus, quia illud gaudium de se non erat malum, quia erat de re bona; et in Evangelio non si-

gnificatur, quod fuerit prava intentione, vel cum alia prava circumstantia conceptum; ergo non est talis malitia præsumenda, nec discipulis tribuenda. Respondeo, ex Patribus allegatis, quamvis Evangelista narrans gaudium, non explicaverit, quale fuerit: nihilominus Christum inspectorem cordium aliquam elationem in suis discipulis, vel omnibus, vel aliquibus inspexisse et hoc significasse in reprehensione tacita, quam discipulis dedit in dictis verbis: *Videbam Satanam tanquam fulgur de caelo cadentem*, non enim videntur posse illa verba meliorem intelligentiam, et connexionem habere cum verbis discipulorum, et cum illis sequentibus: *Ecce dedi vobis potestatem*, etc., *verumtamen in hoc nolite gaudere*.

14. *Quintum testimonium ex 1. Timoth.—* Quintum testimonium est Pauli 1, Tim. 3, ubi cum dixisset, neophytum non esse in Episcopum assumendum, rationem reddit: *Ne in superbiam elatus in judicium indicat diaboli*, significans, diabolum judicatum, et damnatum esse propter superbiam: et ita qui in superbiam effertur, diaboli judicium participare, sicut et culpam. Ita exposuit rationem illam Chrysostomus, homil. 10, dicens: *Ne elatus*, etc., hoc est, ne eandem incurrat damnationem, quam ille per arrogantiam pertulit. Similia habet homil. 3, in verba Isaïæ, *Vidi Dominum*, etc., et homil. 15, ac 66, in Matth. et 8, in Joan., ex his verbis Pauli, *superbiam diaboli probat*. Consentiant Theodoretus et Theophylactus, ibi: et iterum Theodoretus, l. 5, Hæret. fab., seu Epitome divino decreto, cap. de diabolo. Idem significat Hieronymus, Epist. 83, ad Oceanum: ubi hunc tractans locum, subdit, in fine: *Judicium, et ruina diaboli, nulli dubium, quin arrogantia sit. Incidunt in eam, qui in puncto horæ, nondum discipuli, jam magistri sunt*. Eandemque sententiam habet Basilius, in Constit. monast., c. 10. Et licet Apostolum non alleget, ad illius verba sine dubio alludit; unde hoc etiam testimonium valde probabile est. Quocirca, licet nullum ex his testimoniis evidenter convineat, quia habent alias probabiles expositiones, et ideo non faciant assertionem absolute de fide, nihilominus adjunctis Patrum testimoniis, et considerata Scripturarum consonantia, et multiplici insinuatione, rem faciunt satis certam: et ut talem videntur illam Patres astruere, nec est, quod ratione illam probemus, cum res facti sit, et non juris: satis ergo est, quod tale peccati genus sit possibile: et valde proportionatum spirituali naturæ, et in capite se-

quenti magis hoc confirmabitur, et in eodem, ac sequentibus excludentur objectiones, quæ contra veritatem hanc possunt occurrere.

CAPUT IX.

UTRUM PRIMUM PECCATUM LUCIFERI FUERIT SUPERBIA.

1. *Prima sententia Scoti negativa explicatur triplici suppositione.—* In hoc puncto est nobis controversia cum Scoto qui in 2, dist. 6, q. 2, et in Reportat., in fin., contendit ostendere, primum peccatum Angeli non fuisse, imo necesse potuisse superbiam: ne autem quis ambiguitate verborum laboret, advertere opus est, insinuare Scotum divisionem superbiam in propriam, et impropriam, seu late dictam: propriam superbiam esse dicit immoderatum affectum excellentiæ relate ad alios, quibus aliquis præesse, vel antecellere cupit. Alio vero modo magis communi, et vulgari dicit solere appellari superbiam, quamcumque nimiam complacentiam sui, quam aliquis habet cum magna æstimatione illius perfectionis, quam in se videt, et sibi amat. Ipse autem Scotus negat affectum hunc esse propriam superbiam; sed vocat illum spiritualemente quendam luxuriam, et lato modo superbiam. Ita sentit, licet sub obscure in art. 2. Ubi Lychetus ita illum exponit. Secundo supponit Scotus, primum peccatum Angeli non potuisse committi per actum nolendi, sed per actum volendi, quia omne nolle fundatur in aliquo velle, quod oportet, esse prius eo ipso, quod est fundamentum alterius: quam suppositionem nunc admittimus, inferius vero examinabitur. Tertio distinguit ipsum velle in amorem amicitiae, quo aliquem amamus propter se: et concupiscentiæ, quo aliquid alicui volumus. Quæ distinctio satis vulgaris est, et aliis locis est a nobis declarata. Indicat vero ulterius Scotus, ut etiam Lychetus affirmat, hos amores esse actu distinctos in Angelo etiam respectu ejusdem personæ, vel sui ipsius; unde consequenter ait, amorem amicitiae esse priorem amore concupiscentiæ: nam ex amore amicitiae ad aliquem provenit ut ei aliquid concupiscamus, ex quo subinfert inordinationem amoris concupiscentiæ oriri ex inordinatione amoris amicitiae, eamque supponere.

2. *Ex dictis corollarium deducit Scotus triplicis malitiæ in Angelis.—* Et ex his ulterius concludit Scotus, deordinationem, seu malitiam primam in Angelo peccante fuisse

in inordinato amore amicitiae sui: secundam vero fuisse in aliquo inordinato amore concupiscentiæ sui, absolute, et sine relatione ad alios: et ex his secutam esse tertiam per inordinatum appetitum excellentiæ respectu aliorum. Primum probat, quia prima inordinatio necessario fuit in actu volendi, et consequenter in actu amandi, qui est primus inter actus volendi voluntatis, ac subinde in amore amicitiae, qui est prior, ut dictum est. Quod autem ille primus amor inordinatus Angeli fuit amor sui, et non alterius probat Scotus, quia ille non potuit esse amor Dei, quia amor Dei non potest esse inordinatus per excessum: nam quo amor Dei fuerit intentio, et efficacior, eo magis est consentaneus objecto, ac subinde magis ordinatus, nec est verisimile fuisse alterius personæ creatæ, quia in quocumque Angelo amicitiae, seu benevolentiae prius est ad seipsum, quam ad aliam creaturam, quia et magis ad seipsum naturaliter inclinatur: et magis, ac immediatius seipsum cognoscit, ac intuetur: ergo primus amor amicitiae inordinatus in Angelo sine dubio fuit amor sui: et consequenter prima inordinatio simpliciter in voluntate Angeli fuit in amore benevolentiae sui ipsius.

3. Secundum autem, scilicet quod secunda inordinatio fuerit in concupiscendo aliquid sibi absolute, et secundum se, late Scotus probat: conaturque persuadere, illam inordinationem fuisse in nimia concupiscentia beatitudinis cum aliquo excessu: et summa rationum est, quia amor propriæ beatitudinis est maxime naturalis: ergo proxime sequitur ex benevolentia sui: ergo ex inordinata benevolentia sui proxime sequitur inordinatus affectus propriæ beatitudinis, qui est amor concupiscentiæ sui. Tertium autem membrum, scilicet quod tertio loco secuta fuerit malitia per inordinatum appetitum excellentiæ cum comparatione ad alios, probat Scotus, quia appetitus excellentiæ per comparationem ad alios, supponit affectum, vel concupiscentiam excellentiæ perfectionis in seipso, sicut respectus supponit absolutum: et e converso, ex nimia concupiscentia propriæ excellentiæ absolute spectatæ, statim veluti naturaliter sequitur appetitus excellentiæ, respectu aliorum.

4. *Probat tandem Scotus propriam superbiam non fuisse primum peccatum Angeli.—* Atque hinc tandem concludit Scotus, primum peccatum Angeli non fuisse propriam superbiam. Probat, quia primum peccatum fuit in amore nimio amicitiae sui ipsius: at propria